

личните столетия. Демографските и езикови параметри доказват обитаването на една територия от векове и наличието на компактно етническо българско население, което по пътя на своето естествено национално обединение ще възстанови в бъдеще политическата си държавност.

Читалището в Цариград събира средства за издаване на книги посредством издирване на спомоществатели. То отговаря на индивидуални призиви както и на повика от институциите на други градове - Горна Оряховица, Прилеп, Пловдив и др.⁴ Освен с пряко финансиране, читалището изразява съпричастност към книжния пазар и народното просвещение подарявайки безвъзмездно периодични издания, готова самостоятелна книжна продукция, учебническа литература на библиотеки към по-малките и по-бедни провинциални читалища. Благородните амбиции и реалният принос на читалищните дейци укрепват живееца на българския дух. Възникнала през 1866 година, институцията развива богата дейност въз основа на приет и отпечатан "Устав на българското читалище в Цариград" /1868 г./ - сказки, чествания на деня на светите братя Кирил и Методий, сп. "Читалище", което се налага като главен печатен орган на читалищното движение /1870 - 1875 г./⁵.

През следващото десетилетие цариградските българи се явяват всеобщи организатори, координатори или специфични законодатели спрямо своите сънародници по места. Те приемат финансови субсидии от вътрешността на страната, успоредно с което подпомагат идейно и материално откриването на народни училища в областите Македония, Тракия, Западна България чрез специален комитет за целта, именуван "Македонска дружина".⁶ Водещата позиция и авторитет на българската колония от Цариград обединяват усилията на останалите читалища с оглед на диктуван регламент, правила, норми, изисквания около един център поел инициативата и търсещ постоянно тяхното дейно сътрудничество за общонационални цели с просветен, културен или социален характер.

Цариградското читалище организира първата народна етнографска изложба с предмети от цялата етническа територия, показвайки личностната и общностната идентичност на българите чрез костюми или фотографии от различни краища на отечеството, накити, битови вещи от дома, обредни предмети, илюстриращи традиционните обичаи, земеделски сечива, индустриални произведения, макети на къщи, плевни, воденици, тепавици и др.⁷ Събирателската работа и нейната реализация са били подпомагани активно от Благотелното братство, женски и ученически дружества, както и от много други читалища. Нарастналата потребност от подобна инициатива се ражда от непосредствената необходимост за "народно свестяване, нравствено, умствено и веществено обогатяване"⁸, следване на чисто европейски модели за комуникация, представят собствени възприятия за идентификация пред чужда публика, изучават миналото и поддържат паметта за него в сегашността, изграждат чувството за принадлежност към единството на колективното тяло.

Първоначално всички читалища приемат свои устави чрез гласуване на общо събрание, където освен традиционните принципи намират приложение и редица местни възгледи. През 1870 г. сп. "Летоструй" обнародва устав⁹, който да служи